VELDHEER BANNER

MARIE KESSELS BIJ DE BEZIGE BIJ

Boa (1991)
Een sierlijke duik (1993)
De god met gouden ballen (1995)
Ongemakkelijke portretten (1998)
Het nietigste (2002)
Niet vervloekt (2005)
Ruw (2009)
Het lichtatelier (2012)
Brullen (2015)

Marie Kessels

Veldheer Banner

ROMAN

2018
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek
een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2018 Marie Kessels
Omslagontwerp Brigitte Slangen
Omslagillustratie © Marty Bee
Foto auteur Cocky van Bokhoven
Vormgeving binnenwerk Adriaan de Jonge
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 0440 9
NUR 301

debezigebij.nl

INHOUD

I
Een dans met de draak 7

II
Wij gewaardeerde proefkonijnen 153

III
Bloei 249

I

EEN DANS MET DE DRAAK

Het is een wonderlijk, gespannen bondgenootschap waarin ik leef met Saul, drie jaar na zijn laatste telefoontje uit het ziekenhuis, toen zijn appartement al was opgedoekt en onze intense correspondentie was gestokt. 'Ja Daan, lig ik hier te wachten totdat ze me naar het verpleegtehuis brengen…'

Ik houd erg van een woord als bondgenootschap, of kameraadschap. Mijn toch al scherp afgestelde zintuig voor de toekomende tijd wordt er nog heftiger door aan het trillen gebracht en mijn harde zelfkritiek komt er even door tot rust, heerlijk.

Waarom ik ons bondgenootschap gespannen noem? Gespannen zijn betekent hier: geladen zijn met energie.

'Ja, jullie kunstenaars kunnen het mooi vertellen…' mopperde hij vaak beschaamd als ik zomaar iets liefs tegen hem zei, of als ik zinnelijke taal gebruikte op een moment dat hij zelf broodnuchter was. Zijn parkinson had hem hypergevoelig gemaakt voor de emotionele kleur en temperatuur van woorden, en vooral voor iemands verborgen agenda. Een chronisch zieke heeft een dunne huid en weegt alles wat je zegt, en ook alles wat je doet, op een goudschaaltje.

'Lieve Dana. Kun je vandaag nog naar me toe komen? Laat wat van je horen.'

De mails waarmee hij me optrommelde voor een ontmoeting konden wel eens wat bruusk van toon zijn. Hij was altijd bang om me te storen tijdens mijn werk. Die angst, die eeuwige zorgelijkheid van hem (wat ik van hem zou denken, of hij dit wel kon maken), stuwde zijn verlangen om me juist wel te storen alleen maar hoger op.

Ik zei nooit nee, legde snel mijn camera weg en zocht bij elkaar wat ik aan knipsels uit de Frankfurter Allgemeine voor hem had bewaard, over de geologische studies van Karl Marx of over de vrije wil in neurologisch perspectief, of andere onderwerpen die hem zouden kunnen interesseren.

Een paar uur later voelde ik in het halletje van zijn appartement zijn wild fladderende hart tegen mijn borst, alsof de wereld verging.

Ik bleef bij hem tot de volgende dag, of tot het moment waarop hij zich zo beroerd voelde dat ik beter meteen mijn biezen kon pakken en hem tot zichzelf kon laten komen. Het moment van ons afscheid luisterde niet minder nauw dan het moment van onze begroeting.

'Lief roodhaartje, mag ik je morgenmiddag verwelkomen? Neem je paspoort of identiteitsbewijs mee,' schreef hij me als hij zich iets te veel door zijn fantasieën over een gezamenlijk reisje naar een tentoonstelling in Essen of een theatervoorstelling in Darmstadt had laten meeslepen en even vergeten was dat hij de volgende dag allerlei verplichtingen had. Door zijn parkinson kon hij zich heel moeilijk een accuraat beeld van de toekomst vormen. En in de uren voor onze ontmoeting was hij geneigd zijn krachten nogal te overschatten en zijn afhankelijkheid van zijn levodopa te bagatelliseren. Niets dan schaamte om me onder ogen te

moeten komen als hij slecht praatte en slecht bewoog, en dat wist hij zelf het beste.

In de trein hoorde ik al in mijn oor wat hij me straks zou vragen met die zorgelijke vogelstem van hem: 'Was het niet erg vies in de trein?' En: 'Kon je je goed van je werk losmaken? Ik betaal je je reisgeld terug, hoor.'

En dan zou ik hem, heel vriendelijk, in zijn gezicht uitlachen om dat woord vies en om de spijtige toon waarop hij het uitsprak, vol mededogen met mij, arme treinreiziger. 'Ach jongen, het openbaar vervoer valt best mee.'

Ik had in de anderhalf uur van mijn treinreis naar hem toe wel altijd angstvisioenen van brand in mijn flat, of waterschade, die mijn kostbare papieren fotocollectie zou vernietigen. Maar dat zei ik liever niet te vaak tegen hem, want dan zou hij dat beeld van al die in de fik vliegende, smeulende, zwartgeblakerde foto's moeilijk meer uit zijn hoofd kunnen zetten. Mijn neurotische angst voor verwoesting van mijn levenswerk sloeg gemakkelijk op hem over, en dan had ik spijt omdat ik mijn mond niet had gehouden.

Als ik nog in de voormiddag uit de trein stapte, kocht ik onderweg soms een paar broodjes haring voor onze lunch, een lekkernij die hij niet gauw voor zichzelf zou kopen. Hij proefde de zilte vissmaak toch niet. Maar ik kende zijn voorkeur voor alles wat glad en soepel was en niet te erg tegenstribbelde goed genoeg om af en toe zo'n heerlijk vers harinkje voor hem te kopen bij de viskar op de hoek van de Stationsstraat en de Zuidelijke Ringweg.

Op dagen met een schrale noordoostenwind kon ik het niet aanzien dat de visboer daar zo stond te blauwbekken in zijn kraam en deed ik een extra grote bestelling. Hij had dan van die dikke, rode handen, die hij voortdurend be-

ademde om ze op te warmen onder het wachten op zijn klanten. Tegen twaalven kreeg hij het te druk om er nog op te letten hoe ontoonbaar zijn handen eruitzagen, met hun strakgetrokken, kapotte huid en hun stijve knoken die zijn bewegingen verlangzaamden. Hoe meer hij opging in het smeren van de broodjes en het strooien van de uitjes, des te minder kon het hem schelen of een klant naar de stroeve bewegingen van zijn gezwollen handen staarde of niet.

Welnee, hij had nooit last van de wind en dit was een mooie standplaats voor een viskraam, centraal gelegen en heel populair bij kantoormensen en scholieren, zei hij stoer toen ik een keer een praatje met hem maakte.

Straks zou Saul zo'n glad en smeuïg haringlijf in zijn keelgat laten glijden, in zijn geheel of desnoods klein gesneden en langzaam gekauwd. Hij moest er erg voor opletten dat hij zich niet verslikte en in een van zijn vreselijke hoestbuien uitbarstte, totdat zijn gezicht vuurrood was van inspanning en irritatie over die stomme hap eten in zijn luchtpijp, die hij maar niet kon uitbraken. Ik bewonderde hem om de rust en de volharding waarmee hij me midden in een hoestbui nog kon instrueren hoe hard, op welke plaats en in welk tempo ik hem op zijn rug moest kloppen om het braken te bevorderen en hem te helpen het stukje voedsel in één keer op het bord voor hem op tafel te spugen. 'Goed zo, daar hebben we de rotzak… Dank je wel, liefje.'

Natuurlijk hield hij ervan zo'n visje in zijn mond te laten glijden omdat het een bijna pervers contrast vormde met zijn eigen haperende, trage bewegen. Ach, dat moeiteloze glijden van die haring over zijn lippen, zijn verhemelte, zijn tong… Heel even gaf dat glijden hem een gevoel van lichtheid, lichtzinnigheid, van zwier en frivool gemak. Zelfs bij

het eten van zijn geliefde chocolade-ijs had hij niet dat zorgeloze en lichtzinnige van de parkinsonman die vergeten was dat hij bij iedere beweging, iedere stap, iedere handeling moest nadenken.

We hebben ook een keer bij de kar een haring gegeten, voordat ik op de trein stapte. Vandaag maar eens een gek afscheid-met-een-visje, zeiden we tegen elkaar. Even later liep hij met snelle trippelpasjes, alsof er een veer was losgeschoten, door de binnenstad naar de universiteit voor zijn colleges en zag ik hem verdwijnen in het stadsgewoel: een teer, licht wiegend silhouet, dat zich nog een paar tellen door mijn blik liet vasthouden. Saul, mijn kameraad en minnaar, uit miljoenen herkenbaar.

Hij woonde in een groot appartementencomplex aan het einde van een singel, waar de binnenstad en een jarentachtigwoonwijk aan elkaar waren vastgegroeid. Bij het passeren van het bankgebouw in de laatste bocht naar zijn huis (als het appartementencomplex opeens voor me opdoemde en ik nog even draalde voordat ik naar binnen ging) zag ik altijd voor me met hoeveel weerzin hij daar geld uit de pinautomaat haalde sinds hij in de hectische periode na zijn diagnose een tijd ziektegeld had ontvangen. Niets presteren en toch salaris beuren, dat had hem gekrenkt. Dat kon hij zichzelf heel moeilijk vergeven. Zijn sociaaldemocratische hart klopte niet altijd even vurig voor hemzelf.

In ons eerste jaar, toen hij nog iedere dag minstens een paar uur college gaf, hing het erg van het tijdstip af in welke conditie ik hem zou aantreffen. Laat in de middag en vroeg in de avond had hij de meeste last van uitputtingsverschijnselen, waardoor hij motorisch en ook emotioneel 'stilviel'.

Hij had zijn voordeur al voor me opengedaan, nadat ik

me beneden door de intercom bij hem had gemeld en met twee treden tegelijk de trappen op was gerend. Nummer 84 lag op de tweede verdieping, aan een smalle galerij met uitzicht over een binnentuin, waar groepjes bejaarde bewoners zich bij het eerste straaltje zonlicht verzamelden in hun klapstoelen en rolstoelen.

'Ha… Daar ben je…' Het kwam eruit als een zucht, heel stil.

Hij schuifelde door de gang naar me toe zodra hij de voordeur hoorde dichtvallen. En daar voelde ik hem dicht bij me, nog eer ik me erop had kunnen voorbereiden hoe zacht en delicaat hij me omvatte met dat lange lichaam van hem, zijn benige gezicht met de tere huid in mijn hals, zijn kroeshaar als stugge wol tussen mijn vingers, en om ons heen de verspreide voorwerpen in zijn halletje, schrikwekkend naakt en intiem.

Zijn wandelstok, buitenshuis onmisbaar.

Drie paar kwaliteitsschoenen, ondanks hun gemakkelijke sluiting allang te oncomfortabel geworden voor zijn verkrampte voeten met hun verhoornde nagels: bij het uittrekken moest hij er een flinke ruk aan geven, zo vast klemden ze zich om zijn voeten.

Een verzameling colberts en jacks aan een ronde kapstok, en daartussen een zelden gedragen lange jas van zwart katoen, die hij op een moment van grote bewegingsvrijheid eens over zijn blote lichaam had aangetrokken om ermee door het huis te fladderen als een boze engel en mij zo des te meer van zijn naaktheid te laten genieten.

Veel Boeddhabeelden.

Een lukraak gesorteerde boekenkast, die hij nooit kon passeren zonder zijn blik langs de rugtitels te laten glijden

en me, bij het licht van een klein raam, gehaast en onduidelijk maar met veel theatraal vertoon en glanzend van voldoening een paar zinnen voor te lezen uit een Roland Barthes, een Lévi-Strauss of een Jan Myrdal, of uit een gids voor de ondergrondse cultuur in Japan, met veel aandacht voor ongewone seksuele praktijken en *slang*. En hij liet zich nooit de kans ontnemen om me ook een beetje op stang te jagen en langs zijn neus weg, met een zacht ritselende stem, aan me te vragen, terwijl hij zo'n Myrdal of Barthes terug in zijn rij op de plank zette: 'Wat denk je, Daan, zal ik jou dit boek maar geven als ik hier straks niet meer kan blijven wonen? Op een dag doe ik de zaak in één keer de deur uit. Of maak ik je niet blij met mijn boeken?'

'Hè, doe nu eens niet zo fatalistisch, lieve schat…'

Stralend in het halfdonker van zijn halletje hing een groot olieverfschilderij van een interieur in oker en roze, waar hij jaren geleden in een Antwerpse galerie kapot van was geweest. Zijn bron van licht en warmte op sombere dagen.

In die ene minuut van onze omhelzing werd ik me er heel sterk van bewust wat een brute gezondheid, wat een kolossale robuustheid ik meebracht nadat ik in het appartementencomplex naar binnen was gestormd en zijn voordeur achter me had dichtgegooid, met twee grote leren tassen aan mijn schouder en grote bewegingen waarmee ik ruimte in bezit nam. De verkwistende bewegingen van hen die het zich kunnen veroorloven om niet methodisch en niet economisch om te springen met hun lichaam, hun tijd, hun energie.

Het kostte ons iedere keer uren om ons aan elkaars constitutie en levenstempo aan te passen. We hebben moeten

leren hoe we in die ongemakkelijke eerste uren met een soort kalme spot konden kijken naar ons geworstel om de kloof tussen ons teniet te doen, met loos geklets, met nuttige karweitjes of met overhaaste, vormeloze seks zo gauw zijn levodopa insloeg en een gloed over zijn wangen legde.

Pas na die lastige eerste uren vonden we geleidelijk aan ons ritme en konden we spelen met de verschillen in ons tempo, onze reputatie, ons levensperspectief. Dan beleefden we ook lust aan de beperkingen die zijn parkinson ons oplegde.

'Hé Saul, mag ik mijn tassen in je rommelkamer zetten? Daar staan ze het minst in de weg. Hoe vaak ben je er onderhand niet over gestruikeld? Heel erg vind ik dat.'

'Doe maar.' Zijn stem waaide me tegemoet vanuit zijn werkkamer, waar hij na onze begroeting naartoe was gesloft in zijn mooie grijze kimono. 'Fijn. Dank je wel, liefje. Het is eigenlijk veel te vol in het halletje, en dan ga ik gemakkelijk onderuit.'

Ik voelde me erg welkom in zijn huis en in zijn leven, als ik een plaats voor mijn tassen mocht zoeken in de chaos van spullen die hij had verzameld in het kamertje bij de voordeur. De enige ongeordende ruimte in huis, puur rommelkamer, zonder kasten met deuren, zonder ook maar een begin van een hiërarchie tussen de belangrijke en de onbelangrijke, en tussen de nuttige en de nutteloze spullen. Hij had er duidelijk geen enkele moeite voor gedaan om zijn bezittingen hier te ontdoen van hun status van onooglijke rommel en troep. In zo'n ongeorganiseerde collectie krijgt ieder voorwerp tot en met het toevallig nog niet weggegooide pak reclamefolders van vorige week iets raadselachtigs en ook iets recalcitrants.

'Net of je daar al je neurosen en complexen hebt samengeperst,' zei ik een keer met een lachje tegen hem. 'Je vóelt de samengebalde energie. Ik vind dat zo'n mooi kamertje.'

'Ja, jij kunt het altijd mooi brengen jij. Kunstenaars hè…'

Hij kon rood worden tot aan zijn haarwortels als hij me indiscreet vond en nog niet goed wist hoe hij me op een aardige manier van repliek moest dienen.

'Ik ben er nog niet aan toegekomen om die kamer in orde te brengen. Snap je?'

Hier bewaarde hij ook zijn schildersbenodigdheden, zo onopvallend mogelijk. De zware ezel stond verloren tussen de verhuisdozen en de boodschappenwagentjes. En in een rek tegen de achterwand lagen de tubes verf, de doosjes vetkrijt, de schetsblokken en paletten, de metalen klemmen, het fixatief, de pigmenten en alle andere materialen die hij, man van de Logos, dienaar van de Wijsbegeerte en het Recht, nog altijd met grote schroom gebruikte. Eerbiedig, vol zorgelijk verlangen, zelfs na jaren van gedreven oefening en studie nog. Daarom zouden zijn schildersbenodigdheden wel geen deel uitmaken van zijn interieur (dat hij gewetensvol met de duimstok in de hand had samengesteld). Hij moest zich hier echt een weg banen door de rommel en een groot aantal voorwerpen verplaatsen, als hij zijn schildersezel nodig had of goed kleurkrijt zocht voor een nieuwe tekening. Barrières en hindernissen die hij geduldig nam (stelde ik me voor), opgewonden bij het vooruitzicht alleen al dat hij heerlijk mocht gaan kliederen met de materie. Voor even bevrijd van de haat tegen al het lichamelijke, zinnelijke, waarmee hij was opgegroeid! Als hij mij wilde schilderen, had hij zijn huis daar al helemaal voor gereedgemaakt, met die karakteristieke bezonnenheid

en methodiek van de parkinsonmens na meer dan tien jaar ziekte.

Om dat alles hield ik van die volgestouwde kamer, waarvan hij de deur misschien louter vanwege het steelse plezier van het naar binnen kijken in een godvergeten chaos altijd wagenwijd open liet staan.

's Morgens na het douchen smeerde ik er mijn lichaam in met crème te midden van de overtollige stoelen en kapstokken en de verschillende maten luxe schetsboeken, terwijl hij vanuit het halletje naar me keek. Naar me keek zoals een Pierre Bonnard gekeken kon hebben naar zijn Marthe nadat ze uit bad was gestapt, haar huid nog glanzend van het water, haar zieke lichaam gestreeld door Bonnards blik.

Zijn huis, zo zwaarbevochten in een huwelijkscrisis, in de tijd dat het menens was geworden met zijn parkinson. Zijn geliefde huis, niet al te groot, maar groot genoeg voor hem en ook nog op loopafstand van de universiteit. Een huis waarin hij maar weinig daglicht toeliet, in ieder geval in het woon- en werkgedeelte. Uit principe hield hij daar de zonwering gesloten.

In het begin zei ik nog wel eens tegen hem, in de spontaniteit van het moment: 'Tjonge, het is hier wel donker, Saul… Je leeft in je huis als een mol onder de grond. Hoe houd je dat uit?'

Dan stak hij zijn kin naar voren, diep gegriefd. 'Je ziet toch wat een grote bibliotheek ik heb! Als ik hier de zon naar binnen laat schijnen, worden al mijn boeken geel! Begrijp je dat niet? Wie slonzig omgaat met zijn boeken, laat daarmee blijken dat hij geen prijs stelt op een bibliotheek, liefje.'

'Is het hier zo donker omdat je je bóeken wilt beschermen?' Ik moet hem bête hebben aangekeken. Maar ik merkte wel hoeveel hem eraan gelegen was dat zijn verzamelde Husserl en zijn verzamelde Merleau-Ponty een lang en ongeschonden leven zouden krijgen, nu zijn parkinson hem zo weinig illusies had gelaten over een lang en ongeschonden leven voor hemzelf.

Hij had er al moeite genoeg mee om onder ogen te zien dat niet ál zijn eigendommen tegen de tand des tijds bestand waren, zijn voedselvoorraden bijvoorbeeld.

'Moet je eens kijken! Rot!' riep hij op een ochtend, toen hij in de keuken een verse ananas was gaan halen voor ons ontbijt. Hij hield erg van het scherpe zuur van een ananas, en van die gekke, stekelige ananasvorm had hij tientallen schetsen gemaakt in krijt en potlood, uit verschillende hoeken zodat hij de vorm leerde ontleden. Zijn serie ananasvariaties. Daarom wilde hij altijd graag een verse in voorraad hebben.

Hoe lang had die ananas daar naast zijn fornuis liggen rotten, een maand, twee maanden, of nog langer? Ontzet over het vormeloze ding dat hij voor me omhooghield, maar nog altijd verliefd op die schitterende ananas van zijn tekeningen, staarde hij naar de rotte ananas met de sproeiende blik van zo'n stijfkop die weigert te geloven dat al het bestaande zomaar in de zondvloed van de tijd zou kunnen vergaan.

Nee, de Platonist in hem liet zich niet zo gauw van zijn stuk brengen.

Pas na twee jaar was hij zo vriendelijk een keer de zonwering voor me op te halen in zijn werkkamer en de aangrenzende bibliotheek, waar een verstelbaar bed stond met een reusachtig televisiescherm aan het voeteneind.

'Eén keer, Saul! Het is zo'n mooie dag en ik wil nu wel eens weten hoe het er hier uitziet bij daglicht.'

'Waarom niet…'

Even later stroomde het zonlicht in bakken naar binnen. Voor het eerst zag ik dat zijn bibliotheek een balkon had, klein en simpel uitgevoerd, zoals het hele appartementen-

complex, maar mooi gelegen in een smalle steeg, waar je je privacy had. Er stond een lessenaar vol boeken voor de balkondeur, en ook op de grond had hij boeken opgestapeld. Het was even geleden sinds hij voor het laatst op zijn balkon was geweest.

Veel licht had hij wel 's morgens in zijn slaapkamer op zolder, waar de ochtendzon uitbundig door het dakraam naar binnen scheen en zijn hometrainer tussen de volgeladen boekenkasten liet fonkelen. Hier bewaarde hij zijn verzameling gebonden klassieke teksten, die hem van al zijn boeken het dierbaarst waren, omdat hij er het beste in thuis was. Het scheen hem niet te deren dat die waardevolle klassieke bibliotheek wél iedere dag aan het binnenvallende zonlicht werd blootgesteld. Misschien omdat hij zelf zo graag naar de wolkenlucht en ook naar de sterrenhemel lag te kijken op het knusse tweepersoonsbed in die sfeervolle zolderkamer, die wel wat van een torenkamer had. Behalve zijn pillendoosje, een fles water en een glas op het tafeltje naast het bed herinnerde hier niets hem eraan dat hij ziek was. Het bed was nog een bed voor gezonde mensen. En aan het zware dekbed kon je niet zien hoe slecht zijn overgevoelige, dunhuidige lichaam de druk en het lompe gewicht van álle beddengoed tegenwoordig nog verdroeg. Hier in deze kleine, lichte torenkamer omringde hij zich met attributen waar zijn parkinson zich nog geen meester van had gemaakt. Zelfs zijn hometrainer had niets van een symbool van tucht van de mondige parkinsonpatiënt die zich voortdurend wilde verbeteren. Het ding stond daar prachtig stof te vangen in het zonlicht, lui, goedmoedig, schokbestendig. Ik keek graag toe als hij 's nachts zijn kleren over het zadel gooide met de ongewoon snelle, econo-

mische bewegingen van hen die weten hoe ze zuinig met hun energie moeten omspringen.

In de andere, raamloze zolderkamer wachtten twee tegen elkaar aan geschoven bedden met dikke, glanzende matrassen op hun logés. Die kamer had hij mij in het vooruitzicht gesteld, als atelier. Toen hij in een verliefde bui eens in één week tachtig uur met zijn onwillige vingers had zitten prutsen aan een zonwering voor het kale zolderraam in de slaapkamer om mij een plezier te doen, liet hij me zien met hoe weinig ingrepen hij de logeerkamer zou kunnen omtoveren in een comfortabel atelier.

'Wat denk je, Daan, is dit wat voor jou? Ja, het is hier nu nog een donker hol, maar ik heb de constructie voor een dakraam al heel lang in mijn hoofd.'

Hij stond achter me en legde zijn armen voorzichtig, bijna verontschuldigend om mijn middel. 'Ach, roodhaartje, het lijkt me zo fijn om elkaar te kunnen blijven schrijven als je hier bent, drie meter van me vandaan en verdiept in je werk… Mailen als buizenpost…'

In warme zomers had hij de zolderverdieping tot nog toe nauwelijks gebruikt, zei hij, omdat de temperatuur er heel hoog kon oplopen. Hij werd snel ziek van de hitte, door de gebrekkige temperatuurregulatie van zijn lichaam. Hij kon de warmte niet goed kwijt. Wel, eerlijk gezegd had hij het niet zo lang moeten uitstellen om in zijn huis een klimaatbeheersing aan te leggen. 'Terwijl er alleen al hier op de galerij iedere zomer wel een bejaarde sterft als gevolg van de hitte. Wist je dat? Opeens zie ik dan dat het appartement van mijn buurvrouw wordt leeggehaald. En later komen er werklui om het opnieuw te schilderen en te betimmeren. "Een vlotte doorstroming op de woningmarkt bij de fraai-

ste strandtemperaturen," zei ik een keer tegen een van de jongens die hiernaast aan het werk waren. Hij keek me aan met zo'n leeg, onschuldig gezicht…'

Ik hoorde hem zacht lachen en streelde zijn handen, die hij zo voorzichtig op mijn huid had gelegd, bang misschien om door me afgewezen te worden. 'Handen thuis, parkinsonlelijkerd!'

We zouden wel zien wat er terecht zou komen van zijn plannen voor een atelier.

Later heeft hij me nog eens geblinddoekt naar de logeerkamer gevoerd, stapje voor stapje over de trap naar boven. Bij wijze van experiment. Het was een novemberavond, en ik kwam recht van het station. Hij vroeg het me héél vriendelijk, met hoogrode wangen en helemaal doorschijnend van zijn medicijnen. 'Ha, daar ben je, Dana… Mag ik je hiermee blinddoeken?'

Ik was te verrast om hem te vragen wat hij van plan was en liet hem braaf dat fijngeweven zwarte masker voor mijn ogen binden. Hij had zijn experiment perfect uitgedacht, en ik hoorde aan zijn stem hoeveel hem eraan gelegen was dat ik niet zou tegenstribbelen.

Eenmaal in de logeerkamer naar binnen geleid aan zijn arm, merkte ik aan zijn onzekere bewegingen dat het daar ook voor hem aardedonker moest zijn en dat hij dus zelf evengoed aan zijn experiment was blootgesteld.

Het had iets van een sinistere seance, zoals we elkaar in die kamer vol vergeten meubelstukken zeker een uur lang aan de zachtste beproevingen onderwierpen. In de laadjes van alle kasten had hij fluwelen en donzen touwtjes verstopt om onze fijnste huidzenuwen te prikkelen en zo een nog sterkere band tussen ons te scheppen, misschien, in die

sfeer van intense wederzijdse afhankelijkheid. Of hij probeerde samen met mij macht te krijgen over de schrik die hij anderen aanjoeg met zijn parkinson, door van het schrikken en griezelen een spel te maken. En ik had er ook plezier in om zijn spel, raadselachtig als het was, mee te spelen.

Hij zag er zo schurkachtig vrolijk uit, toen hij ten slotte het licht aanknipte en me met één zwaai, alsof hij alles kon, van de logeerkamer naar het zolderbed droeg en me daar plechtig neerlegde. Goed gedaan, vriendin. Hij bléef maar naar me kijken, bewonderend en trots.

Maar later kreeg hij last van gewetenswroeging over die avond en schreef hij me in een deemoedige, verschrikte mail dat hij voortaan, hand op het hart, eerst met me zou overleggen voordat hij weer aan het experimenteren sloeg. Drie weken later was dat, nadat zijn geest de gebeurtenissen grondig had vermalen en zijn opwinding in scepsis en droefgeestigheid was verkeerd.